

Vii

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI.

V AASTAKÄIK.

I Läti „Noorte Püha“.

Haridusminister **A. Dauge** pidustusl avamas.

Lauas istuvad pidutoimkonna liikmed, keskel auesimees **K. Barons**.

TARTUS

Riigiraamatukogu.
B 5800

Sf. 7355

NOVEMBER MCMXXII

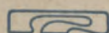

№ 1.

Sisu.

	lhk.
Nekroloogid	1
Pööripäeval * * *	2
Cave canem. A. M. Tallgren	3
Väikerahva noorsoo traagika. A. Anni	6
Mõned aforismid	8
Tehnika ja ilmavaade. L. Sapotski	9
Noorsooliikumine väljamaal	12
Kool ja õpilaste isetegevus	14
Kroonika	15
Kirjavastused	kaanel
Toetagem noori	"—"
Pildid:	
„Loodus ja sugud“ ning „Mõistatus“. Fidus	5
Gustav Landauer	11
I. Läti „Noorte Püha“	kaanel.

UUDISMAA

NOORSOO AJAKIRI.

№ 1.

V. AASTAKÄIK.

1922/23.

Ilmari Lindebaum-Sardo †.

Kadunu pole vöõras „Uudismaale“, olles üks esimesist silmapaistvamaist kaastöölisist. Sündis 1899 a. Pärnemaal, õppis Pärnu reaalgümnaasiumis, VI-ndast klassist vabadussõtta tõtates. Astus hiljem sõjakooli, mille lipnikuna 1920 a. lõpetas. Oli pärast seda „Sõduri“ toimetajaks.

Tal oli suur huvi kirjanduse ja taide vastu, mil alal ta ka hulga katseid järele jättis. Oli oma varjunime „Sardo“ all kaunis laialt tunt. Toimetas sõjakoolis olles kadettide ajakirja „Rõngassaart“. Tegi algust küpsus-eksami sooritamise, milles teda aga surm aprillis s. a. takistas.

Edgar Rätt †.

Sündis 1903 a. Valgjärvel. Õppis H. Treffneri asut. gümnaasiumis. Oli õppurühingu „Leegid“ tegevamaks liikmeks, kelle esitajana ta 1919 a. Tartu Õppurkonna Keskbüroosse valiti. Oli hiljem Koolinoorsoo Liidu juhatuse aktiivsemaks liikmeks ning töötas mitmesugustes eritoimkondades juhtivatel kohtadel. 1920—21 a. oli ta „Uudismaa“ talituse juhatajaks, samal ajal Eesti Noorsoo Liidu Tartu osak. juhatuse ning Õppurite Eneseharimise Rühma liige olles. Viimase aasta oli ta väsimuse tõttu avalikust tegevusest pea täiesti eemal. Suri augustis 1922 a. tiisikusse.

August Laur †.

Taga-aet leppimatust, otsivast noorusvaimust, pütsutat ümbritseva ilma viletsusist — võitles ta.

See raske võitlus jättis omad jäljed; üks neist: mõistuse läbitungivus — sai talle iseloomustuseks, nagu valitseb mõistus kogu me ajajärgu ilma.

Eluhämäruses, laiuuses leidis ta eneselle kindla, omapärase tee — järsu, kardetava, ning — see sai talle saatuslikuks, sest ta polnud kompromisside inimene. — — — — —

Olles nüüdispäeva katastroofide laine kant, vankus temagi süüsinna, kunni jälle leidis eneselle kõrgeima tee elu pühas koldes — noorushinges — kuid — enne veel, kui sai leek puhkeda laiaks lõkkeks, kustus ta!

Paul Sarapuu †.

Sünd. a. 1903. Õppis Pärnu reaalgümnaasiumis, olles Pärnu Koolinoorsoo Liidu ja õppurühing „Taim'e“ aktiivsemaks liikmeks. „Uudismaa“ Pärnu abitalituse juhatajana suutis ta ajakirja leviki Pärnus nii kõrgele tõsta, kui mitte kusagil mujal, ühtlasi asjaajamist eeskujulikult korras hoides, mis eest ta alati toimetuse lugupidamise osaline oli.

Käesoleval suvel tabas teda ühes isaga õnnetu surm purjeka hukkudes teel Saksamaale.

Pööripäeval.

Noorsooliikumine näib jõudnud olevat uueni pöördepunktini. Oli loota, selleks punktiks saab Keskliidu IV kongress Viljandis 4—6 jaan. s. a., ent lootused petsid, olgugi mitte täiesti. Viljandi kongress oli kahtlemata vaimliselt tusedam ja huvitavam kõigist ennepeetuist, kuid ei viind oma ülesannet lõpulikult läbi. Senni tegutseti sarnastel kongressidel pääasjalikult ainult väliste organiseerimisküsimuste kallal, kuna Viljandis esimest korda juba liikumise sisulist külge osateti. Loomulik, et ühel kongressil 2—3 päeva jooksul võimata on nii mitmekülgsele ja keerulisele nähtuselle, kui noorsooliikumine, konkreedimat „palet“ leida, kuid samm sinna poole, seejuures mitte kõige väiksem, oli see siiski. Siit pääle näeme noorsooliikumist erinevat sennisest koolinoorsoo ühingute „ametiühislikust“ tegevusest, mis pääasjalikult ainult „igakülgse eneseharimises“ — koolitöö täiendamises, seisis ja mille põhjuseks sugugi mitte noorsoo ilmavaate ja tegevuspõhimõtete erinevus vanade omast, vaid lihtsalt me oleviku kooli tardund vorm. Muutub kool, kaob ka sarnane õpilaste isetegevus¹⁾, kuna noorsooliikumine ometi igavesti püsib, kunni jääb vahe vanade ja noorte vahele. Siin, Viljandis, haaras noorsugu esimest korda oma sihtide järele, katsus defineerida oma eetilist ilmavaadet, määratella vahekorda kooliga, seisukohta võtta rahvusküsimuses jne, sõnaga leida omale „pale“. Loomulik, et selle tulemused meie filisterlisele väikekodanlusele vähe imponeerisid, eriti, kui asju silmitseti nii pääjiskaudselt ja teat eelarvamistega, nagu see meil enamasti ikka juhtub, kuna päälegi mõned olnud inetused selleks näilist põhjust andsid. Millal poleks minev põlv kannud endas umbusaldust tuleva vastu, niipea, kui see vaid julgeb esineda vähegi iseteadvamalt? Millal on puudund pahameeleavaldusi ja üleskutseid „vastu

1) On vaevalt loota, et kool ligemal ajal nii täielikuks muutuks, et õpilaste isetegevus täiesti ülearuseks jääks.

V. Ernits.

kõrvu andmiseks“¹⁾ neile, kes julgevad arvustada oleviku jumalaid, unistades tulevasist. Tuletetagu vaid meele kurbnaljakaid asju „Noor-Eesti“ alguspäivil. Eks ole sagedasti „moraal“, „kõlblus“ see, mille nimel ajakirjanduse tuliriidale viiakse noorsoo parema osa tõekspidamised! Ja miks ei pidand see siis korduma pääle Viljandi kongressi!..

Väikekodanline vanem põlv, eriti praeguse „majanduslise tõusu“ ajajärgul, hindab enamasti ikka üle kõige „pehmet pesa“ ja kui noorsugu julgeb unistada teistest ideaalidest, rääkides idealismist, äraigand traditsioonidest j. m. s., siis nähakse selles loomulikult moraalset langust, riigivastastust, hädaohtu „rahva tulevikule“!²⁾

Vanem põlv on ikka enam-vähem tardund oma vaadete ja tõdede juure, mis on üsna loomulik, ega anna noortele veel põhjust halvaks panekuks ega üleolekutundeks. Selle tarduvusega ühinevad harilikult ikka ka materiaalsed huvid ning ideeliste püüete alahindamine. On aga üldine tõsiasi, õieti paratamatus, et igaüks püüab oma järeltulijaid kasvatada „oma näo järele“. Järjelikult, kui noorsugu lepiks ainult selle kasvatuses, ise uut otsimata, omandaks ka tema need enam-vähem tardund, materialistlikud vaated ja tarduks isegi pea. Just noorsooliikumises — noorsoo idealistlikes püüetes uute tõdede ja sihtide poole — seisabki siin pääsetee, progressi tegur. Järjelikult oleks loomulik, et vanemgi põlv seda liikumist aina tervitaks, Ja seda tehaksegi, nii palju, kui üleni kellelgi võimalik on vabaneda sellest inimlikust kibeduse tundest, mis tekib nähes, et meie vaated pooldamist ei leia järeltulijate hulgas. Ent paljuks on neid „noori vanu“, kes suudavad võita selle iseloomujoone! Kas ei ole siin meie, praeguste noorte, ülesanne aegsasti selle pääle mõelda, et paarikümne

1) Vaata „Sakala“ № 16. „... meie ikkagi veel hullumajas ei ela, meil on ikka veel ka mõni inimene järele jäänud, kes tarbekorral mööda kõrvu oskab anda...“ „... Koolipoisid klassi ja kes sinna ei sünni, need koolist välja...!“ etc.

2) See käib muidugi sellelaadilise idealismi kohta, mis väikekodanlusele idealismile (! autor.) ja traditsioonidelle vastu käib. Idealism üldises mõttes, isegi teat radikalism, pole väikekodanlusele absoluutselt mitte võõras.

V. Ernits.

Cave canem!

aasta pärast mõne „Viljandi kongressi“ puhul meie mitte sama osa ei etendaks, kui praegune vanem põlv meie suhtes.

Praegu seisame küsimuse ees, kas peab noorsugu edasi jääma sennise „koolipoiste ametiühisusliku“ tegevuse juure (eriti veel, kui haridusministeerium oma uue õppurühingute põhikirja vägivaldselt maksma paneb), või pühendama enda noorusliku idealismi ja energia uue, parema, sisemiselt rahuldavama, harmoonilise elustiili ja eluideaalide otsinguile. Vist ei saa olla kahte vastust. Sennist teed edasi tammudes kivineksime, tarduksime pea, olemegi seda juba teataval määral, ja tagajärg on — oleme õnnetumad veel endi eelkäijaistki! Muidugi on väga suur ka õpilaste isetegevuse tähtsus koolielus, kuid on ülekohus seda ainuõigeks kuulutada ja samastada noorsooliikumisega. Esimene olgu juhit kindlast kasvatavast käest (Jugendpflege), kuna noorsooliikumises (Jugendbewegung) avaldugu spontaanne noorsoo ideeline käärimine, kogu see „torm ja tung“, mille elab üle igaüks teat arenemisastmel.

Sellega ei ole ma sugugi veel tahtnud määratella tolle liikumise sisulist külge, ta sihti ja vaimu. See on kahtlemata, nagu vanemagi põlve ilmavaated, olenev ajavaimust, rahvusajaloolisist ja geograafilisist iseäraldusist jne. Selle (sisulise külje) selgitamiseks on senni alles võrdlemisi vähe teht, kuna me huvid olnud juhit teisale. Arvan, et oleks aga küll juba aeg nüüd nendele enam tähelepanu omistada. Algasime seda Viljandis, jatkama peame aga iga päev, igal juhtumisel, olgu koosolekuil või omas vaikes toanurgas. Ärgu lastagu end eksitada mõttest, nagu oleks see töö tehtav vaid mõnel kongressil ehk mõnesuguses komisjonis.

On raske aimata, milliseks kujuneb meie tuleviku tee, kas baseerub ta pääasjalikult rahvuslikul vaimustusel, internatsionaalsel patsifismil, elustiili reformipüüdeil ehk usundlikul igatsusel, pääasi — ta olgu eht, võltsimatu, välja kasvand noorsoo enese sisemisest tõetundest.

Aidaku igaüks, et „Uudismaa’gi“ nende küsimuste selgitamiseks midagi korda saata võiks!

Kui mõni aeg tagasi rongis Turu ja Helsingi vahet sõitsin, koduteel nädalaid kestnud väljamaareisilt, sattusin tahtmatult kuulma vagunis kahe noore üliõpilase omavahelist kõnelust. Õieti oli „hääles“ vaid teine, meesüliõpilane. Noor neiu oli eestkätt päältkuulaja. Nähtavasti olid nad alles vagunis üksteisega tutvunud, kuid sellest hoolimata seletas noorherra üllatava avameelsusega omi püüdeid ja ilmavaadet. Ehk neiu küll oli veidi teisel arvamisel, polnud tal siiski palju midagi vastu öelda. Ma ei eksi vist mitte, oletades, et selle noormehe käsitus on üliõpilaste keskel pea üldine. Vähemalt ei saa see olla haruldane ega kuidagi moodi põlatav, sest muidu poleks vennikene seda nii varjamatult teisele üliõpilasele esitand, veel vähem neiu, kelle ees vist igaüks katsub esineda paremana, vähemalt mitte halvemana.

Noormees oli puhastverd karjerist. Ta seletas, kuidas ta tahab tegutseda, et seisukohta võita, kuidas ta kuulab õigus-teadust, et kõrgele tõusta ja kuidas ta tahab pääseda ministriks, et kuulsaks saada. Ma ei karrikeeri ega jäta ka midagi välja ei stiliseeri. Ülalõeldus on kõik, mis noormees esitas ega tarvita see enam ningisuguseid illustratsioone. Noore neiu vähe imestand, kuid mitte halvaks panevad küsimused andsid mehele võimaluse esitada oma arvamist. Põhjendused polnud midagi sarnast, mis endisaja noorte terminoloogias etendas nii suurt osa: „ilus“, vaimustav, esteetiline.

See väärtuste ja asjade materialiseerumine, mida esitet juhused kujutab, on võimalik igal ajal ja igas ringkonnas. See iga, mis sellest vabaim peab olema, on noorus. Leidub küll noorte hulgaski, ja on ikka leidund, sarnaseid tüüpe, kuid nad tunnevad endid omavanuste hulgas harilikult võõrastena, otse kui häbenevad, saavad aru, et nad kuidagi moodi patustavad oma nooruslikkude tungide püha vaimu vastu. Kuldvasikagi teenimine peaks noortele olema loomulikum, kui kiretu kalkuleerimine,

kuidas hõlpsamini, kindlamini pääseks suu-
reks „ninaks“.

Halb maitse tuleb suhu, kui seda
mõelda. *Cave canem!*

Kuidas on võimalik, et karjerismi
tungid julgevad avalikult esineda? See-
pärast, et meil pole olnud valvel ajavaimu
äärmuste vastu!

On sügav kuristik selle noorsoo ilma-
vaate vahel, kelle noorus satub käesoleva
aastasaja esimesele aastakümnele, ja selle
vahel, kelle noorusaeg on veerand aastasada
hiljem. Eelmine oli omis harrastusis vaim-
lisem ja esteetilisem ning ta ideaaliks,
ütleksin kangelaseks, oli luuletaja ehk vaim-
lise töö tegija. Sellele oli kirjandus elu,
ta luges palju ja omas palju väljast. Igal
oli oma lemmikkirjanik. Ilmavaade oli,
enam ehk vähem tõsiselt, pahempoolne,
parema meelega radikaalne, sümpaatiad
olid revolutsiooni pool, inimsus oli ehk
väärtuslikumaks peetav, kui rahvuslus,
vähemalt programmrahvuslus. Eriline
tundeväärtus oli kõigel, mis oli „ilus“ või
milgi moel „peene“. Pattu tehti, kuid see,
mis oli inetu, kohmetu, toores, madal, seda
vähemalt häbeneti.

Nüüdne noorsugu — mõtlen muidugi
ainult üldjoontes vaadates, — on olude
mõjul kõvem, ütleksin reaalsem. Ta on ka
mõistlikum ja ta jumalad on teisemad, kui
meil, kirjanduslisel ajal. Ta kangelased on
enam jõu ja tahte, kui vaimu ehk tunde
mehed. Ta on parempoolsem, isamaalisem,
kui meie, ta sümpaatiad on konservatiiv-
semate pool, sest lõhkujad on teinud vaba-
duse aatest karrikatuuri. Ta idealiseerib
kehalist jõudu, sport on talle palju väärtus-
likum, palju nõuetavam, kui see meile oli.
Ta saab usust palju paremini aru, kui meie,
osalt ehk tundes selle konservatiivist jõudu,
osalt ise tõsisest usulisest tundest läbi-
tungituna. Ta on, võib olla, teataval määral
moraalsemgi, kui meie aja noored, kuid
samal ajal on ta aatevaesem, teataval määral
kohmakam ja madalam. Ta moraalis puudub
mingi joon, mida endise aja noored vajasid.
Tal on tung — olude tõttu — enam ennast
arvesse võtta. See, millest meie keeldusime,
et see „ilus“ polnud, on nüüdseile noorile

keelat selle tõttu, et see kasulik pole.
Või on nüüdne mõtlemisviis reaalsem ja
asjalikum. Vist muidugi kasvatab ta seda
elementi, mida nüüdisajal tarvis ehitajaiks.
Kuid selle varjus on karjeristlikul elemendil
hõlpsam edeneda, kui varem ja sellés on
hädaoht kultuurile, mida peame õppima
silmadega nägema, käristades maha kõik
„streberid“.

Pahandav moment on vanema inimese
seisukohalt vaadates see, kui ta näeb noore
inimese tegutsevat kasu, nimelt oma isik-
likku kasu silmas pidades. Võib veel kuidagi
moodi leppida sellega, et noor teeb ehk
jätab tegemata midagi seepärast, et see on
temale tarvilik või vastuoksa, kahjulik. Sar-
nane mõtlemisviis ei ole, vähemalt enamasti,
olgu siis ehk aniharva, egoistlik. Siin mõel-
dakse omast tööst ja ülesandeist vähemalt
sama palju, kui iseendast. See on asi,
mille vastu „ennesõjaaegne noorgi“ ei saa
midagi öelda, mis aga küll erineb meie
mõtlemisviisist, ent on sama hää, ehk veel
paremgi tagantkihutaja, kui meie oma.
Kuid puhtisikuliku kasu silmaspidamine juba
noores eas madaldab kahtlemata iseloomu.
Sarnasist noorist ei saa ehituspuid oludes
ja ühiskonnas, mis on haiged, nagu praegu-
sed. Kui noorsugu on materialist ja egoist,
siis usun an „Untergang des Abendlandes“,
muidu ei.

Praegusajal on minu arvates aate-
lisus, olgu minu pärast kas või praktiline
aatelisuus, see siht, mida meil tuleb tead-
likult noorte meeltes äratada. Iseäranis
igatseb selle järele ja teeb hääd meelt selle
väärtust toonitada uues ja noores riigis,
nagu Eesti seda on, ja selle olude määrajaile.
Alati seda siin veel pole näha. Ülikoolis,
näit., kus on olemas mitmesuguseid üliõpi-
lasorganisatsioone, sünnib uute üliõpilaste
liitumine neisse liigagi tihti sel alusel, et
siin või siin rühmas on rikkaid, mõjukaid
liikmeid, et liikmeks olek annab rohkeid
võimalusi hõlpsamini koha saamiseks tule-
vikus jne. Ilmavaade võetakse pääle kauba
vastu, aga mitte ümberpöörduvalt. Meel tahab
tihti masenduda sarnaste nähtuste ees ja
lootus rahva tulevikku nõrgeneda. Peame
nõnda talitama, et üldine arvamine sarnast

mõtlemisviisi hääks ei kiida, et juba noored ei omanda kalkuleerivat, kasuistlikku ilma-vaadet. Noored peavad võima uskuda ja ise endile tuleviku rajada ilma omakasu-püüdvate kõrvalsihtideta. Nad võivad pahastigi eksida, kuid siiski on sarnased noored tuhat, ei, biljon korda väärtuslikumad, kui iseennast ja oma kasu taga-ajajad noored. Eelmised on õiglased ja ausad ja siis on eksideski elu õigustet.

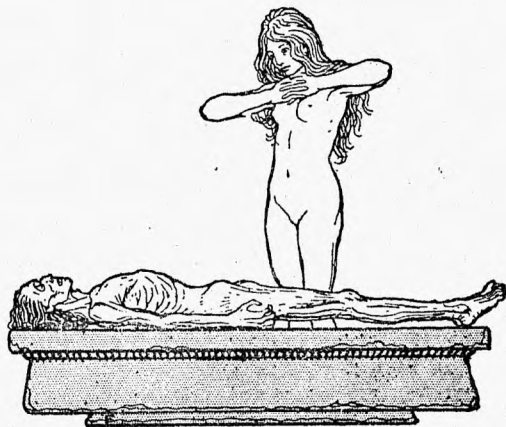
Silmad lahti, teie, kes olete noored! Ärge sallige endi ridades neid, kellel ei

ole aateid, kuid kes siiski sellest hoolimata tikuvad juhtideks. Võib olla, et te kehitate õlgu „intellektuaalse aja“ ideedelle, mis, teadagi, olid eluvõimsad vaid senni, kui noorsugu neisse uskus. Kuid ideetumaid ärge laske pinnale. Niihästi isamaa, kui ka — julgen sellegi aate mainida — inimsus kehveneb ja kaotab palju, kui noorsoo tagantkihutajaks on kalkulatsioonil põh-jenev egoism.

Tartus. 12 sept. 1922.

Loodus ja sugud.

Mõistatus.

Fidus (Hugo Höppener)

sünd. 8. okt. 1868 Lübeck'is. Kandes endas sügavat igatsust mingi kõrgema, üliloomuliku, jumaliku järele, läks ta üksiklase kunstnik Diefenbachi juure õpilaseks, kes teda õpetas neid omi igatsusi väljendama. Praegu on Fidus saksa noorsoole üks armastetumaist ja populäärimaist kunstnikest ja mitte asjata, sest paremini, kui paljud teised, on ta suutnud kujutada nooruslike ideid. Toome temalt siin kaks vinjetti, lootes edespidi veel mõnda ta joonistusist avaldada võivat.

A. ANNI.

Väikerahva noorsoo traagika.*)

Vaja on laiendada oma „rahvusmina“ kunni vähegi võimaliku piirini. Poliitiliselt võib ükskõik kes ühineda ja majanduslik elu näib käivat mehaaniliste seadustega, nii et teda võib liita ükskõik millistest osadest. Vaimses kultuuris aga on iga rahvus indiviid, tervik, „mina“.

*) Autori lahkel nõusolekul avaldab toimetus siinkohal ühe katke A. Anni pikemast kirjutusest „Soome-Eesti lähenemise sihtjoontest“, mis väga huvitavas valguses käsitab meie, kui väike-rahva noorsoo traagikat.

Indiviid jääb selleks ja peab arendama kõike ainult endas, indiviide ei saa summeerida. Mida kaugemale läheme omas vaimukultuurilises arengus, seda valusamalt tunneme seda.

Vahel näib koguni, nagu oleks olnud osalt õigus omal ajal Eesti „slavofiilil“ Grenzsteinil tema pessimismis meie iseseisva rahvuskultuurilise tuleviku kohta. Näib nagu peaks ka ühe rahvuse vaimlise majapidamise üksus eeldama selle rahva teatava arvulise suurusmiinimumi, ilma milleta ta on taunit ainult vegeteerima poolkultuurina, ilma midagi iseisvat saavutamata.

Tema keelel ilmub ainult populäärset rahvakirjandust, ta ei jõua ülalpidada isegi

kokkuvõet teaduslike tööde (nagu entsüklopeedia jne.) tõlkeid. Maailmakirjanduse paremaid teokseid ei suuda ta omal keelel anda isegi niipalju, et ta kasvav sugupõlv saaks vähemalt keskkoolile vastava esteetilise ja esteetilis-eetilise hariduse. Ta noorsugu kasvab üles pääliskaudistavate ja juhuslike võraste mõjude all, või, mis veel hullem, jääb üldse kultuuriliselt kasvatamatuks. Ei ole ega sünnigi küllalt harit ja intelligentsemate huvidega publikut, kel oleks üldse mingi maitse, rääkimata veel rahvuspäraseks arenenust maitsest. Ei ole lugejaid ega asutusi, kes ostaks, ega ole kriitikuid, kes nõuaks iseseisvat, omapärast ja kunstiliselt kõrget kirjandust, maali, arhitektuuri, muusikat. Ja sellepärast polegi neid viimseid. Ja lõpuks ei tea ega oska näidata keegi, milles õieti see omapärasus seisab, sest millise „omapärasuse“ oskad näha mõneltuhandel lausmaa ruutmiili, mis on peagu samane nagu paljud muudki maad. Laulad küll, et sa teda koledasti armastad, et tema mulda suudled jne., aga viiakse sind paarsada miili ida või lõunapool ja sa ei oska äragi tunda, kas see on veel see armas kodu- või juba võõras maa. Või kui palju vaimustavat „oma“ võib näha ses rahvaski, kelle mõnesajatuhandene hall mass lahku ei lähe kuigi paljuga teisemaa talupoegist-väikekodanlasist. Kelle ajaloo üks aastasada ei erine järgnevast ja eelmisest muuga, kui eri võraste valitsusega. Kel pole midagi kultuse objekti minevikus fantaasiat äratamas; ja selle naiivid otsimisekatsed panevad ainult naeratama. Kel pole peagu mingi traditsioone ei isiklikus ega sotsiaalses ülalpidamises, ei, kõige päält, kunstilises produktioonis.

Või õigem, kui seda kõike „omapärast“ olekski, ja alati igatahes ongi, siis ei tunta seda küllalt. Sest ei ole rahvuslike teadusi, kes nende peidet omapärasuste otsimisega tegutseks, ei ole ka neile küllalt harit ja huvitetuid teadlasi, ei ole tulisõnalisi „kultuurijuhte“, kes kätte näitaks need rahvale ja vaimustaks neist noorsoo ja intelligentsi.

Ja kõige suurem viga ongi siis just see, et parem noorsugu neid ei näe, ega otsigi, sest et ta huvitust ei tunne nende vastu, et

see vähene, mis ta teabki, teda ei jõua vaimustada, et sest küllalt ei ole tema vaimlise inimese rahuldamiseks, ja et ta seepärast liig palju väljast — ja sääljuures päälegi võõrast keelest — peab võtma ja otsima, ja et ta selles võõras leiab omad vaimustusosalad ja ideaalid. Nendest saab ta ikka enam huvitet, kuna need näivad olevat nii suured ja üldinimlikud — jumalikud, neile pühendab ta oma elu (see parim noorsugu!) ega tulegi enam otsima ja uurima oma kodust seda „omapärast“, mis näib nii mannetu ja väike. Ja kui mujal sarnaseid kutsuks tagasi kõlava-häälelised rahvusejuhid, siis ei sünni ka see selle pisirahva juures nii, sest tema juhid on ise arenematud ja kodutundmatud, ja nende tagasihüüded on labased, ja äraneedmised ei too kedagi ümberpöörmiselle. Ja ikka jälle: neid ei kuuldagi, sest see arenev noorsugu elab läbi omad ideaalotsingud võõrakeelses literatuuris, ja edasikasvades on tema tööala paratamata võraste ainete keskel, kui mitte koguni võõra rahva keskel...

Kuid isegi sääl võraste alal ei jõua nad kaugele, need ideelised vaimutöö inimesed, sest ka võõrast ei jõua nad tundma õppida küllaldaselt määral, et sääl kodus olla. Selleks on nende muljendivärsked noorus siiski taas liig kaua olnud selle oma pisirahvailmas. Neil kulub liig palju pingutust, et jõuda järgi miski kultuuri pärismaalastele, nemad jäävad siiski pääliskaudseiks, nende hing on ikka kärstet ja teguvõimetu. Nemad on armastand oma nooruses liig üldseid ideaale, ja nüüd on neist tulnud liig üldised inimesed. Neil on kogu maailm kodumaa, kuid neil pole siiski kodumaad; neile on kogu inimkond kaasmaalaseks — aga neil pole ühtki oma rahvast.

On ülepääsmatu kuristik iga inimese vahel, veel suurem „iga inimtüübi vahel“, näitab modern isiku-psükoloogia, (W. Stern, Müller-Freienfels) — kuid see kuristik kasvab veel palju, kui on vahe ka rahvustes, koguni tõugudes. Ei pääse ial nii ligi kaasinimesele ja kaastüübile, kui see pole oma rahvusest, ei või kedagi mõista ega kellegi poolt mõistet saada nii hästi, kui oma tõu kaastüübist. Need „üldinimesed“ jäävad kergesti igivõõraks ilmale ja ilm igivõõraks neile. Nagu veretud

vaimud lehivad nad maakera kohal, need üldinimesed, neil pole kusagil kohta, kus astuda maha, et saada sest jõudu.

Neile saab kõik varsti ükskõikseks ja tarbetuks, nii pea kui nõrkeb nende puhtimpulsiivne tung, mis ajab tegevusse tegevuse enda pärast — sest nende sihid on kõik liig üldised ja kauged, et anda nende väsivale isikule vahel väikestki saavutamise õnne; neile läheb varsti kõik igavaks, sest maailm on liig kaugel nende isikust, ja neil pole nagu kusagil paika, kus kaasatöötada. Nad pole end sidund miski piirat alaga, nad pole armastand mingit üksikasja ja ükski üksikasi ei armasta neid; ei tröösti neid miski järgijäänd nähtav töö, kui nad vanad, või nõrgad, või meeleheidul, sest nende inimkond on nagu meri, kuhu ei mõju miskiga nende pingutused.

Nad on igiõnnetud.

Neile saab tarbetuks maailm ja nemad saavad tarbetuks maailmale. See tarvitab neid vast mingi masinarattana, kuid ta ei hooli neist kui elavaist, sest nad ei too juure midagi uut ega oma.

Maailma rikastamine seisab üksikasjade nägemises, ütleb G. Brandes. See maksab nii rahvaste kui ka üksikute kohta. Maailm armastab vaid neid, kelt ta midagi saab. Nad on igipõlat, need üldinimesed...

Nii käib käsi selle pisirahva kõige parematega, kõige idealistlikumatega, keda ei ole kodu jõudnud hoida selle kodu liig väikene pakkuvus nende noores põlves. Kõik ei lähe muidugi mitte nende teed. Kuid ka neid teisi ähvardab, alati võõrast elemendist oma elu sisu saades, pääliskaudsus ja juhuslikkus. Nemad ei kasva mitte, kordan, tervikus, nende ilma-teadmine ja ilmavaade on nagu kokku lapit, mitte oma ümbrusest ja oma orgaanilisest arenemisest. Just siin annab end eriti tunda, et nad ei saa seda võõrast isegi tõlkeis, mis on ikkagi juba teatav millegagi kohane valik, osa enam-vähem rahva omast, vaid saavad seda otse võõrast keelest, võttes vastu seega kättejuhtuvaid otse võõraid aineid ilma kellegi poolt kommenteerimata, isegi olles veel liig vähe teadlikud omist vajadusist, ilma mingi rahvuspärasuse kriitikata. Nii haaravad nad kultuurinägevate metslastena ikka pigem lat-

vade kui juurte järgi, pigem sensatsioonse päevauudisliku moderni, kui selle põhjustaja soliidi, kui üldse kultuurilise arengu kogukäigu mõistmise järgi, pigem kergema, meelelisema, kõdistavama, kui raskema, väärikama järgi, pigem koore kui sisu järgi.

Mitte see pole nende nõrkus, et nad on võõrast võtnud liig palju, vaid see, et nad oma on saanud liig vähe. Nende kodu pole suutnud neid kasvatada inimesteks enne maailma saatmist, see nende popsikodu!

Nii sünnivad selle pisimaa vähearvulises noorte ja vanade ilmas veidruse ni minevad ekstsessid äärmusest teise, klounlikevidrad muu maailma järgitegemise katsed, ahvimaised sügavamalt mõistmatute mõistete ja ideaalide järgihäälitsused, nende labastused ja sellega kelkimised, lüürilised ohked, meeleolutsemised, mõtetud sulesõjad, vihastused, jonnimised, toorused, väiklused väikluste pääle, — kõik tagajärjeta ja edasipääsmata. Ning kõige raskem: ka taas uus põlv ei kasva mitte parem, sest ta pärandab ainult igiotsimise ja igiviletsuse traditsiooni... Sest ikka ja ikka: Ei ole haridust, ei ole häid traditsioone, ei ole publikut, ei ole kritiseerijat ega juhatajat, ei ole vaimustajat minevikus ega olevikus, ei ole ostjat — toetajat, ei ole raha, ei ole küllalt võistlust, ei ole küllalt kaassõdijaid, ei ole üldse küllalt aine ega vaimu materjali, ei ole n. n. pinda...

Sest materia õredus on suurim takistus vaimule tema vaimustamise töös. Aeg läheb edasi, ja mil pole küllalt kandjaid, see puruneb taas.

On ainult üksikuid! Need heitlevad kõigi takistustega, mis vaimutööle üldse võivad ette tulla; enese nõrkus, arenematus, eeskujude puudus jne. kaasaarvat. Ümber on arusaamatus, viletsus, taga on lootusetus, ees ootusetus, sees aga algav väsimus.

Kustub üks tähelend teise järele.

Ja ikka vireleb maas ja ajas edasi rahvustaim, kes õit sünnitada ihkab, kuid kelle kõik õisvarred üksteise järele koltuvad üksikuina ja verevaestena...

Muidugi, kui välisolud talle ühtjäksi õnne-loose kätte mängivad, saab ta aegajalt edasi,

saavutab kuidagi poliitilise iseseisvuse või selle varju. Kuid õnneloo ei tule ikka. Et püsida väliselt iseseisvaina ja majanduslikult tugevaina, on vaja sisemist elujõudu, suurt kokkuvõtmist, ühtlustunnet, mis annab ainult terve ja kõrge vaimu, s. o. kultuuri iseseisvuse. Et aga viimane areneks, on taas vaja soodsaid välisolusid. Kui üks neist tingimustest puudub, on ka teine kängumas. See on nõiarang, millest ei pääse, ja mis ikka ähvardab pääsnutki.

Ja kui siis õnn kaasas käiks, ja välis-olud ikka soodsaina hoiaks, ja majandusliku jõukusegi võimaldaks, — on sel pisirahval siiski nii ääretu raske saavutada iseseisvat kõrgemat vaimu-kultuuri õitsengut, mis alles õieti ta olemise ja kasvamise vaevad tasuks ja krooniks, ning kogu inimkonna vaimulma tunnustamise teeniks. Muidugi võib majanduslik jõukus palju kaasa aidata vaimukultuurile ka arvuliselt väikses ja ilma suure minevikuta rahvas. Kuid see ei hoiu sugugi ära, et tema vaimu kultuuri ilm vireleb endiselt, kuna tal küllalt tõmbejõudu ja aupaistet pole, et, ühelt poolt, harrastaks teda jõukate hulka, ja, teiselt poolt, et ta jõuaks endas hoida ja enda hääks tööle kihutada noorsugu, et ta jõuaks koguni anda sellele küllalt vaimustust, ideid ja materjaale, nii et nad ikka jälle ei tarvitseks seda otsida võõrsilt. Sarnane iseseisev kultuuriline majapidamine (mis muidugi mõista mitte pole mõni Hiina müüri poliitika, vaid liht rahvuse enesekasvatuse ja enesekaitse abinõu) on seega küll hää asi, kuid eeldab juba teatavat kultuuri kõrgust, teiseks aga eriti selle laiust, sisulist mitmekesisust, mis võib anda ainult tema kandja rahvusüksuse arvuline rohkus, ta suurem ulatus ajalooliselt ja geograafiliselt: see iseseisvus eeldab laiemat ala ja põhja.

Ja selle puudus on, mis pisirahva ikka paneb virelema mitte üksi rahvuskultuuriliselt,

vaid üldse vaimukultuuriliselt. See teeb ta ikka teiste mõjude ja nende võitluse tallermaaks, käristet ja teguvõimetu vaimlise eluga, kui ta on mitme kultuuripiirkonna vahel, või jätab ta lihtsalt mingi ühe suurrahva kahvatuks kõrvalharuks, mida ei lahuta viimasest palju muud, kui see keel, mis ta ikka veel tarvitab. Kui see suurrahvas on sama hõim, siis pole viimase üle mitte palju kurta, kui ta on aga sootu teisest tõust, siis on sarnane „kõrvalkultuur“ ikka ainult mingi loomisvõimetu vördjas, kellele parem oleks kogu oma keelega juba täiesti sulada.

Mida kaugemal see pisirahvas teistest rahvastest oma tõu ja vaimu poolest on, seda „iseseisvam“ peab ta olema kultuuriliselt ja — seda sisurikkam ja mitmekesisem peab olema ta „aine“ selleks, ta ülalmainit rahvaarvuline, geograafiline ning kultuur-ajalooline ulatus, ta „omapärasuste“ rohkus.

Kui tal kõike seda endal pole — ja ta siiski tahab püsida ja kasvada — peab ta püüdma seda luua koos oma hõimkonnaga. Ta peab võimalikult ühiseks tegema kõikide nende pakutavad „ained“, ühisvaranduseks kõigi nende rikkused, ühe üksuse osadeks kogu nende mitmekesisuse. Temal, sel pishõimul, samuti nagu ta kaaslasilgi, peab eluinstikti sunnil saama kultuurinstinktiliseks püüdeks näha ja tunda niipalju ühist eneste vahel, et ka ettetulevad erivused on ainult tervetulnud, tarvilikud variandid ja sisurikastajad selles ühises üksuses, tõulises „minas“.

On seega ainult vaja kaht asja, intellektuaalne: teada need ühtlused ja erivused — ja teine, intuiitiivne: tunda neid üksusena, omandada vaade neile nagu oma rahvuse aladelle. Üks on mõistuse, teine enam tundmuse asi; mõlemad vaja omandada üheskoos.

Mõned aforismid.

Noorustegelasile.

Tõsine kangelane, tõsine Rooland ei tunne, ei mõista kunagi oma kangelastegu, ent selles seisabki ta suurus.

T. Carlyle.

Me moraalsete seltskonnale.

Hädaohtlikeks nimetame neid, kes mõtlevad teisiti, kui meie, ja kõlbusetuiks neid, kellel pole meie moraal. Skeptikuiks aga arvame inimesi, kellel puuduvad meie illusioonid, ent millised on nende illusioonid — see ei lähe meile korda. A. France.

Kulub ära ka meie noorproletaarlesille, iseenisest muidugi ka vanule!

Tuleviku inimlike eetikasse kuulub sotsialism. Eetiline on synonymne sõnaga sotsiaalne. Ebaeetiline sotsialism, mis alkoholi joob, sõda peab, diktatuuri läbi viib ja tapab, on vaid sotsialismi armetu karrikatuur, ebasotsialism. A. Forel.

Me noorsoole.

Kolm asja on, milleks inimene sündind — töö, valu ja rõõm. Igaüks neist kolmest omab omad alatused ning omad jaunidused. On olemas alatu töö ja jaunis töö. Alatu valu ja jaunis valu. Alatu rõõm ja jaunis rõõm. Ainult ei pea arvama, et nende hukatusest hoidumiseks, vaja ainult neist loobuda ja nendeta läbi saada. Ei oleks õiget elu, kui nad kolm kõik puuduvad. Töö rõõmuta on alatu. Töö valuta on alatu. Rõõm tööta on alatu. J. Ruskin.

L. SAPOTSKI.

Tehnika ja ilmavaade.

(Järgl)

1. Aja ökonomia. Puu kuivab aeglaselt — tehnika kiirendab seda protsessi kuivatamisruumes; lapsed väsivad koolis õige ruttu — tehnika rikastab õhku osooniga, mis ergutab tähelepanuvõimet; soojuses läheb liha kõlbmatuks — tehnika hoiab ta värskena külmetusruumes; kasvab tarvidus hoonete järele — tehnika kiirendab tarviliku materjaali väljatöötamist.

2. Ruumi ökonomia. Laialipillatavus ajab saadused kallimaks — tehnika kontsentreerib tööstuse.

3. Raskuse ökonomia. Kergeid asju on võimalik kaugemale toimetada, on aga produkt raskem, siis vähendab tehnika raskust täiuseni viid konstruktsiooni ehk aine muutmise teel.

4. Jõu ökonomia. Jõumasinate käimapanemisel tarvitet auru kasutatakse veel mujal; igasugusist tehnika ahjast eralduv gaas kasutatakse vee sojendamiseks j. n. e.

5. Inimeste ökonomia. Teaduse abil määratakse kindlaks see töö organisatsioon, mis viib töölise nii subjektiivselt kui objektiivselt lühimat teed sihile ning loob talle niisugused tingimised töö suhtes et ta annab produktiivsuse maksimumi.

Siin jõuame teiselt poolt jälle inimeseni, kui tehnilise töö faktorini, ning kui prof. Kam-

mereri uurimiste põhjal jõudsimme resultaadini, et inimese füüsiline jõud antakse üle masinaile ning seeläbi vabastatakse inimese vaimline jõud edespidiselle arenemisele, siis väljamineks energietika seadusist ning teaduste süsteemist, leiame, et inimesele luuakse seisukord, kus ta peab maksimumini produktiivne olema, kulutades seejuures minimumi omast tööjõust. Võidakse küsida mis on ökonomilise: kas töölise jõudu kokku hoides töötada pikemat aega, või sundida teda töötama intensiivimalt, ning tema tööjõu enneaegu kaotades, teda kõrvale heita ning uus jõud asemelle võtta? Ning jälle seisame küsimuse ees: mis on õige, ilus, häa? — Lühidalt — tehnik seisab taas oma pühaduste püha ees, seisab oma ilmavaate väljendamise tarviduse ees.

Tehnik on harjund omi ideid tegelikult läbi viima, ja vastuoksa: ta mõtleb ainult seda, mis läbiviidav või vähemalt ette kujutatav on. Ta mõtlemisviis on jubata elukutse mõjul kujukas ning ta tegevus reaalne. mispärast võib kindel olla, et ta ilmavaade on ja peab olema reaalne. Tehnik ei saa fantaseeri ega valetada, sest erapooletu teadus kontrollreerib teda igal sammul. Kui tehnik konstrueerib silla avantüristina ja fantasöörina, siis võib kindel olla, et see sild veel enne valmis saamist kokku variseb; kui ta aga tehnikuna vigu teeb, siis tulevad need varsti ilmsiks ja tehnika saatuse on otsustet.

1). Vaata „Uudismaa“ № 6, IV aastak.

Mitte sarnane lugu pole, näituseks, poliitika-meestega; viimane võib miljoneile õnnetust tuua, ent ometi peetakse teda veel „suureks“!

Tehniku mõte on kujukas, nagu need teadusedki, mis moodustavad ta tööala baasi.

Tehnika aluseks on tegevus; tegevus aga pole muud, kui süntees, inimese mõistuse, tahte ning tunde lahutamatu ühendus. Sellest järgneb et tehniku ilmavaade võib ja peab olema ainult üks ja harmooniline. Kuid ilmavaateid on liig palju. Võib tähelepanna kõiksugu põhisihitjoooni ning nende kombinatsioone. Et ilmavaates ei avaldu mitte ainult see, mis on, vaid ka see mis tuleb, mis meile ideaaliks on ning mida me seetõttu kindlasti ära määrata ei saa, siis ei ole imestamisväär, et ilmavaated: materialistlikud, idealistlikud; positiivsed ja metafüüsilised; monistlikud, dualistlikud ja pluralistlikud; amoraalsed ning moraalsed põimuvad läbisegi, nii et teat määralt õigus oli sellele, kes ütles, et kuipalju päid, niipalju ka ilmavaateid. Ning sellest hoolimata huvitab igat arenend inimest olemise küsimus, ja igaüks tunneb tarvidust elu mitmekesisuses korda jalule seada, et oma hinge ning praktilisi tarbeid rahuldada. Ning pole kahju sellest, et ilmavaateid palju. Eks põllud ja aasad ole sellepärast nii meelitud et nad kaet on lugematu hulga mitmekesisemate lilledega. Mis kahju on sellest, et ainult monistlisi ilmavaateid on üle 60! Elu on lõpmatu omis avaldusis ja küllalt häid omadusi võib inimene temalt saada. Tehniku ilm on mõistus, tahe ja tundmus; teadus, tehnika ja armastus on temale omased algained. Teadus, tehnika ja — aga armastus? millest seda oletada? küsite ehk. Tehnik teab ju ainult oma surnud masinaid, kas võib sääl juttu olla armastusest. Ja, tehnika tunneb põhjalikult oma surnud masinaid, kuid ta teab ka, mis otstarbel ta neid ehitab. Ta ehitab neid selleks, et elavad inimesed võiksid tarvitada oma energia eneseharimiseks, enda suurtsugustamiseks — kas ei ole see puhastet armastus? Ning, tööpoolest, süstemaatiline, rahulik küsimuse juurdlus annab mitmelt poolt ehk küll lahkuminevalt

formuleerit, kuid oluliselt ühed ja samad kõlblised resultaadid. Vene insener Engelmeier avaldab omas „Tehnika filosoofias“ valemi: Õigus + häädus + ilu + kasulikkus + tahe = Jumal.

Spetsiaal tehnilis-teadusline Saksa inseneride ajakiri trükib juba mitmendat aastat tähipäälseid uurimusi: tehnikast ja eetikast, tehnikast ja kasust, tehnikast ja esteetikast, tehnikast ja filosoofiast, tehnikast ja ilmavaatest jne, ning kõigis neis uurimisis konstateeritakse ligidast ühendust tehnika ja inimese kõige paremate avalduste vahel.

Pöörame tagasi Ostvaldi teaduste skeemi juure ja vaatame, kas ei anna ta meile ühtlasi ka kujuka pildi tehniku ilmavaatest. Ostvaldi mõtet pooldades, et mateeria mõiste allub energia mõistele, esineb meile inimene mitmesuguste energiatega kompleksina. Ostvald väidab omis teis, iseäranis „Die Naturphilosophie“, „Die energetische Imperativ“ ja „Die Philosophie der Werte“ et energia laiend mõiste sisaldab kõik, mis inimkond senni on saavutand, et kehad pole muud, kui energia kompleksid, raskuse ning liikuvuse kehadused ja kuuluvad mehaanilisse energiasse, ning see, mis meie nimetame hingeks ei ole muud kui iseäralik energia, mida võiks nimetada vaimlikeks energiaks. Nii siis, — kõik mis on, on vaid energia mis avaldub 7 energia kujul, nimelt: mehaaniline, soojuse, kiireline, elektriline, magnetiline, keemiline ja vaimline. Samasugustena energia kompleksidena esinevad ilmakedad.

Kui meie nüüd tähelepanu pöörame inimese pääle ning küsime, mis moodustab tema kõrgema avalduse, tema „Mina“, siis näeme paljude teadlaste uurimise põhjal, et see on mõistus, tahe ja tundmus.

Igalpool, kus avaldub tahe, on märgata ka tundmust ja mõistust; kus tegutseb mõistus — avalduvad otsekohe ka tahe ja tundmus; kus põleb tundmus — valgustab mõistus ning tõukab tahe.

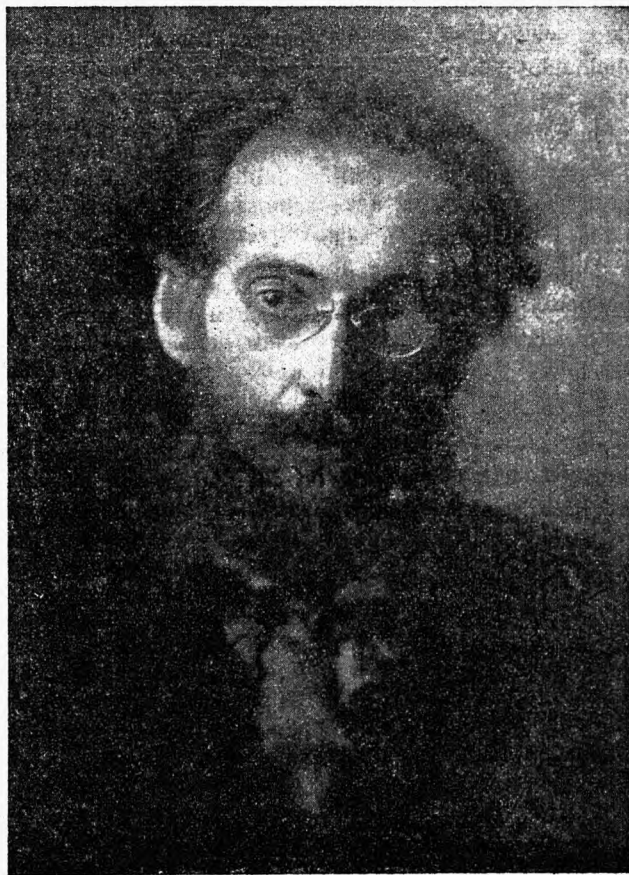
Inimesed on psüühiliselt nii lahkuminevad sellepärast, et mitte kõigil pole ühevõrra väljarenend hinge üksikud elemendid. Olenedes sellest, milline hinge element on enam arenend, on meil tarkade, tugevate, hääde ja kur-

jade inimeste tüübid. Täielikumana esinevad inimesed, kellel on tugevasti ning harmooniliselt väljaarenend kõik hinge osad.

See ühtluse printsiip, mis nii kindlalt läbiviid looduses, ei tohi ning ei või olla rikut ka inimeses, nagu ei või seda printsiipi rikkuda sümfoonia orkestris, mis ka üks kõrgema järgu üksus, mõne instrumendi kõrvaldamisega. See

harmooniline üksus peab tehniku ilmavaate põhjapanevaks elementiks olema, seda enam, et tema aluseks on teadus, ning kõik teadused püüavad koos kõrgema järgu üksuse poole.

Tähelpanu pöördes Ostwaldi teaduste skeemi pääle, paistab, et ta tihedalt on sidund kõik, mis inimesele kättesaadav. Kui tehnika siht

Gustav Landauer.

L'is kehastub suurel määral Saksamaal, eriti noorsoos, praegu nii populäärne idealism ja anarkilis-individualistlikud aated. Omis raamatuis („Üleskutse sotsialismile“, „Shakespeare“, „Revolution“, „Tulevane inimene“ j. t.) avaldab ta küll sotsialistlisi vaateid, kuid eitab täiesti marxismi ja riigi-sotsialismi, seisest vaimliselt väga ligilidel ristiusu, Tolstoi ja Kropotkini õpetusele. Ta tapeti 2. mail 1919 Münchenis valgekaartlaste poolt metsikul kombel. On praeguse Saksa noorsooliikumise sügava austuse osaline.

on vabastada inimest elementaarsete muskli jõudude kulutamisest selleks, et ta võiks arendada jaunimaid energia kujusid, siis on teaduste siht just nende kõrgemate energiatega arendamine. Tõustes teaduste redelil, kus üks teadus on teise aluseks, kus kõikidel teadustel on neid ühendavad ele-

mendid, jõuame keemiast filosoofiani, edesi psühholoogia, ning veel edesi kultuuriõpetuse juure. Nagu ülem teadus näitab, ei valitse kultuuris mitte Darvini seadus, nagu sellest seadusest valesiti aru saades meid uskuma sunniti. Mitte võitlus olemasolu eest, vaid vastastikune abi valitseb ehk peab valitsema, nagu seda

Noorsooliikumine väljamaal.

Rahvusvaheline noorsoo kongress

Hamburgis

2.—4. sept. 1922.

esimesena enam-vähem selgelt väitis vürst Kropotkin. Väidet, mis see õpetlane (ta polnud ainult revolutsionäär) 50 a. tagasi omas töös „Vastastikune abi evolutsiooni faktorina“ avaldas, tsiteeritakse ikka rohkem ja rohkem ning arendetakse edasi Lääne-Euroopa sotsioloogilistes distsipliinides.

Mõte, mille välja ütles liht Galilea puusepp 2000 a. tagasi omas lihtsas ja selges „ärge patustage — armastage teine teist!“ näitab selle harmoonilise inimhinge suurt läbitungivust. Ehk küll kirikute valeõpetused, massi inerts ning üksikute inimeste südameetus inimkonda sageli tema õigelt teelt kõrvale on viind. Kuid tõe tuleb kõigest hoolimata ikka avalikuks, ja tehnika ei ole mitte viimane, kes teda sääljuures aitab, ehk küll ka tehnikute hulgas pole mitte vähe neid, kes inimkonnale kahjulikud. Just viimne metsik tapmine Euroopa rahvaste vahel näitab selgelt, kuivõrd eksisid need, kes karjusid kõigest kõrist: „Võitlus olemasolu eest“, „surm barbaaridelle“, „meile, kultuurikandjaile, esimene koht päikese all“. Esimest kohta ei saand keegi, kultuurikandjad muutusid mingisugusiks saatanlikeks olevusiks, mis puutub aga õnnetusse „võitlusse olemasolu eest“ — kas päale kümnete miljonite inimeste hukkamise ülejäänuil nüüd kergem elada on?

Teadus ja kultuur näitavad inimese alluvust „vastastikuse abi“ seadusele ning kõik teadused näitavad, et meie eesmärk on arendada end täiuseni, seepärast seisab teaduse skeemi pääosas teadus geniaalsest inimesest. Just tehnika aitab meid, on meile ustavaimaks kaaslaseks teel eesmärgile, sest et ta kõik inimese mehaanilise tegevuse annab elementaarsemate energia kujude õlule.

Tehniku ilmavaate iseloomustavamaks jooksuks on inimkonna elu parandamise püüd siin maa pääl. Olge teie monist, dualist, pluralist ehk mis tahes, kui teie mõtted on teaduslikul alusel, olete puhas tundmusis, tugev tahtes, siis on teil põhi isikliku ilmavaate jaoks.

Tehniku ilmavaade on teaduslik ilmavaade, kusjuures teadust tuleb mõista kõige laiemas mõttes. Tehniku ilmavaade on tegevuse ilmavaade, see on töö inimkonna ühiselu kasuks, kus oleks valitsemas õigus ja hääduus, kasulikkus ning tugevus.

Et Rahvusvahelisele Noorsoo Liidule¹⁾, mille asutamise kohta juba läind aastal Kopenhaagenis peetud I. rahvusvahelisel noorsoo kongressil otsus tehti, kindlamat kuju anda, kutsuti Rahvusvahelise Noorsoo Liidu kontroll-kommissjoni otsusel 2.—4. sept. Hamburgi II rahvusvaheline noorsoo kongress kokku.

Osavõtmine kongressist oli elavam, kui arvata võis. Hamburgis oli esitet tervelt 12 riigi noorsugu, nende hulgas pea kõigi Euroopa suuremate riikide oma, nimelt Inglismaa, Prantsusmaa, Saksamaa, Austria, Rootsi, Hollandi, Belgia, Shveitsi, Daani, Tshehi-Slovaaki, Ameerika ja ka Eesti noorsoo organisatsioonid. Balti riikidest oli ainult Eesti esitet, kuna Soome ja Poola kirjalikult kongressi tervitasid. Igal maal oli 5 häält, vaatamata esitajate arvu pääle.

Kongressi juhatajateks valiti Saksa esitajad Robinsohn ja Jantschge, sekretäärideks prantsl. Campargue ja austerlane Monjoye.

Aruandest selgus, et pääsekretariaadi tegevus raha puudusel lonkamas on. Ka keelelised raskused on end tunda annud. On ühendus Rahvasteliidu sekretariaadiga, kus vastutulek hää olla. Muuseas räägib Belgia esitaja dr. Wittemans Belgia osakonna tegevusest, mis ühendab eneses kõiki vabaltmõtlevaid noori demokraatidest kunni anarhistideni ja kommunistideni. Prantsuse esitaja Campargue teatab, et nemad samuti mitmest organisatsioonist Rahvusvahelise Noorsoo Liidu Prantsuse föderatsiooni loonud. Kuna teised aruanded enam-vähem kõik ühte laadi kandsid, erines teiste omast Saksa föderatsiooni oma, mille ette kandis Jantschge. Saksa föderatsioonis on pääosa edendav „Weltjugendliga“, kellel juba varem rahvusvahelised sidemed olid. Eesti noorsooliikumise üle esineb ettekandega A. Juhanson, rääkides koolinoorsoo keskliidu ja teiste Eesti noorsoo-organisatsioonide tegevusest, sissejuhatusena üldse Eesti riigi arenemise pääle tählepanu juhtides. Külalisena koosolekul viibiv Ameerika üliõpilane Pratt, räägib oma maa noorsooliikumisest, tähendades, et näil sarnane noorsooliikumine, kui Saksamaal täiesti puuduvat.

Kuna rahvusvaheline noorsoo liit oma pääülesandeks seadnud sõjavastase võitluse, siis olid aruanded loomulikult enam-vähem selle punkti ümber koondet, kuna otsekohene puhtakujuline noorsooliikumine kõrvale jäi. Osalt selgus küll aruannetest, et nähtus, mida meie

¹⁾ International League of Youth, — Internationale Jugendliga.

noorsooliikumiseks peame, ainult Saksamaal puhtamal kujul esineb, mujal ikka kas mingisuguseid kõrvalülesandeid juurde võttes, ehk üleni mitte eksisteerides.

Komisjonide valimisega lõppeski esimene kongressi päev. Teisel päeval oli väljasõit linna ligidale ilusasse loodusse, kus osalt aega lõbusalt mööda saadeti, osalt komisjonides tööteti.

Kolmandal päeval, s. o. 4 sept. hommikul jätkasid komisjonid endi tööd, väljatöötet ettepanekuid õhtupoolel kokku tulnud pleenumille kinnitamiseks ette pannes. Ettepanekud kinniteti muidugi enamasti kõik, nii et päätöö komisjonide teha jäi. Programmiks võeti Kopenhaagenis väljatöötet ajutine programm vastu, kuna põhikirjas ja töökavas muudatusi ette võeti, neile konkreetsemat kaju andes¹⁾.

Juhatusse valiti: Campargue, Costello, Sohlman, Robinsohn ja Walz; kontrollkomisjoni, mis on kongressi vaheajal kõrgemaks liidu juhtivaks võimuks: Jantschge, Campargue, Costello, Jörne, Lannung, Walz, Schneid, Juhanson, Schein, Probst ja Wittemann. Pääsekretariaadi uueks asukohaks määrati Shveits ja valiti pääsekretääriks H. Gretenoud. Sellega lõppeski ametlikult kongress.

Kohe pääle kongressi peeti kontrollkomisjoni koosolek ära, kus komisjoni juhatajaks Campargue valiti ning ligem koosolek tulevase aasta lihavõtteks Pariisi määrati. Ka peetakse 3. kongress arvatavasti 1923 a. hilissuvel Pariisis ära.

Kongress kandis kogu aja asjalikku ilmet, ning töötab olla tugevaks hooandjaks vahepääl juba lonkama jääma kippuvalle liidu tegevusele.

Kuna meil, Eestis, sõjavastasel liikumisel erilist tähtsust pole, sest puuduvad ju sõja poolehoidjad meil täiesti, siis ei ole ka sellel kongressil meie tarvis erilist tähtsust, olguigi, et näit. ühine hälekandja, rahvusvahelise informatsiooni-büroo töö, noorsoo ajakirjade ja üksikutesse maa-desse puutuvate ajalehtede väljalõigete vahetamine jne., ka meilegi omajagu huvitavad ning tarvilikud on.

A. J.

„Põhja noorusnädal“ Hansteinis

29. juulist kunni 6. augustini kestis esimene nn. „Põhja noorusnädal“ („Nordische Jugendwoche“) Väga looduskaunis külas, Hansteini vana lossi ligiduses Hessenis. Väljamaalasi edustajaid oli Hollandist, Daanist, Norrast, Rootsist, Soomest, Lätist ja Eestist (üliõp. O. Loorits ja A. Anni). Kokkukutsujaks ja nähtavasti ka üheks kogu asja juhiks oli Eestiski oma läind talvisest ringreisist tunt „rändlind“ Günter Keiser. Ka muidu näis kõige enam edustet olevat saksa „Wandervogelite“ liikumine, kellele omast ilmet ka kogu paevade välimus kandis: koosolekud lageda taeva

1) Programmi, põhikirja ja töökava loodame edespäidi täielikult tuua. Toim.

all mäerinnakuil, osavõtjad „paljasjalgsed“, kor-teristus ja ühistoit äärmiselt lihtne, võiks öelda otse vilets, kuid selle eest vahekorris suurim seltsimehelikkus ja rännakuil kõlavad vanad senti-mentaalsed rahvalaulud. Saksa „mehaanistund“ kultuuri noorus on loodusse tagasi pöörand! „Uus inimene“ peab tõusma, algusest, „oma kõige sügavamast sisemusest“ pääle hoopis teistsugune kui sennine liig iseas, omakasupüüdlik ja elu kivistend välisvormide vangis vilelev vana! „Uus elustiil“ peab kõige päält läbi viidama, seda toonitagu just ka välimuses! Nii umbes selle vaimu hüüdsõnad ning ei saa öelda et selle „välimuse“ läbiviiminegi mitte sümpaatlik poleks. Muidugi on aga nii laiede ja ebamääraste ideaalide, otse põhjusemõtteliseks teht programmituse juures kahtlemata hädaoht ainult ilusate sõnade juure „nooretsema“ jääda, hädaoht, mis Saksa liiga „filosoferivale“ vaimule eriti suur. Et seda „tüseldalt ja selgelt mõtlema“ „külma ja kriitilise“ Põhja vaimuga lähemasse ühendusse viia, selles oligi „nädala“ üks siht. Ettekanded ja läbirääkimised „mis mitte vaidlusteks ei tohtind miuna“ käsitasid kõiki ilmavaate külgi, poliitika usu, kunsti jne. alal, kõige päält muidugi aga noorsooliikumise- ja kasvatusküsimumisi. Muidugi olid vaated siin äärmiselt lahkuminevad, kuna edustet olid voolud marurahvuslastest pääle kunni kommunistideni. Sellepärast oli ka raske palju muud enam ühen-davat ja üldist leida kui see ühine nooruslikkus ja „uue“ ihk. Baltimere ümber asuvate kultuuride ja nende noorusliikumiste üksteisega tut-vustamises oli aga ka sel „nädalal“ siiski kaht-lemata suur teenus. Meie ei tarvitse Saksa noorsooliikumist järgihvida, aga huvitavat pakub ta siiski palju.

A. A.

I Läti „Noorte Püha“

peeti Riias 18—22 juun. s. a. Läti Noorsoo Liidu ja L. N. Rahvusliku Liidu ühisel korraldusel. See oli enam mingi rahvusliku laulupeo, kui noorsoo pidustuste laadi, sest osavõtjaid nii aktiivseid, kui passivseid, oli igast vanadusest. Väliselt olid pidustused märksa suurejoonelisemad, kui meie „Noorte Pühad“, kuid vaimiliselt ei olnud siin mitte palju uut, rabavat. Muidugi, meie 700 liikmelisele laulukoorile vastas siin 4—5 tuhandeline, püälvaatajate kogu tõusis 20.000-ni, eel tööde kuluarve 4 miljoni rublani jne. — arvud, mis meile muinasjutulistena tunduvad, kuid siin olid ju ka palju laiemad ringkonnad tegevuses, meil aga ainult keskkooliõpilased.

Pidustused algasid 18. juun. rongikäiguga, kust osa võtsid kõik kohalesõitnud noorsoo organisaatsioonid oma lippudega, skouid, vanades rahvuslistes sõjariistes ratsanikud, mitmeti ilustet ja enamasti sümboolsete elavate piltidega veoautod jne. külalistest olid rongikäigus 50 Soome üli- ja keskkooliõpilast, 60 Eesti õppursportlast ühes Balti Noorsoo Liidu Eesti edustusega ja

12 Poola noorsoo esitajat. Piduplatsile marssis rongikäik üle estraadi, kus pidutoimk. juhat kirjanik A. Laivinš ning Haridusminister A. Dauge iga organisatsiooni edustajaid tervitasid, umbes 20.000 päältvaatajatekogu (nende hulgas rida ministreid ja presidenti) kiiduaval duste saatel. Pidustused avas haridusmin. A. Dauge, millele tervitused järgnesid.

Päale avamisprotseduuri laulis ühine koor T. Reitersi ja E. Melngailis'i juhatusel 12 laulu, mis koori suuruse ja kõlakeha hää ehituse tõttu üle linna kajasid. Öhtul kanti ooperis A. Laivinš'i näidend „Jüras Gaigalina“ ette. Rahvusteaatris oli samal ajal balleti ja muusikaõhtu. „Keisriaia“ oli samal öhtul noorsoo liidu orkestri kontsert, kuna ametnikkude ühingu saalis Letgallia koor esines. Järgmistel päevadel kordus osalt endine eeskava, mida täiendasid spordivõistlused, tantsuõhtud j. m.

Pidustusiks ilmus toimkonna väljaandel eri ajaleht „Jaunatne“ päevakohase sisuga ning müüdi paberist ja metallist märgikesi.

Ajakirjandus, seltskond ja valitsus jälgisid pidustusi suure huviga. Järgmisel päeval võis juba kinos eelmisele päeval võetud filmi näha.

Meile, eestlastele olid need pidustused ühtlasi ka selle poolest tähtsad, et võimalus oli teiste Balti riikide noorsooga kokku puutuda. Selleks peeti B. N. Liidu juhatusel koosolek ära jne Eesti ja Soome delegatsioonid korraldasid omalt poolt Läti, Leedu, Poola, Rootsi edustajatele tee, õhtu, kus hilja õõni koos istuti. Lätlased vastasid sellele järgmisel päeval lõunasöögiga. Ülen oli vastuvõtmine Läti Noorsoo Liidu poolt väga sõbralik, mis võimaldas neilt pidustusilt kõige paremaid muljeid kaasa tuua. A. J.

Kool ja õpilaste isetegevus.

Uued koolinoorsoo ühingute põhikirjad.

Haridusministeeriumi poolt on uued koolide ja koolidevaheliste õpilasuühingute põhikirjad välja töötet, mida „sunduslikult“ kavatseti maksta panna Kummagi põhikirja järele tuleksid sennised ühingud (sektsoonide süsteemiga) likvideerida ja nende asemele võib asutada ainult iseseisvaid spordi-, muusika-, karskus- ja kirjandusteaduslikud ühingud. Kooliühingute tegevuse eest vastutab hooldaja, kellele õigus teht otsusi seisma panna. Hooldaja valib ühingu pääkoosolek oma kooli õpetajate hulgast. Ringi liikmeiks võivad kõik vanemad õpilased olla, ilma juhatusel erisuseta.

Koolidevaheliste üh. juhatusete kuuest liikmest peab olema vähemalt 2 õpetajat. Koolivalitsustel on õigus ühingu otsusi tühistada. Liikmeks pääsevad keskkoolide õpil. 8 õpiaastast alates ja kõik õpetajad, viimased ilma juhatusel nõusolekut küsimata. Iga ped. nõuk. võib õpilastel keeta ühingu liikmeks olla, kui see õpitööd takis-

tab. Endistel liigetel (vilistlastel) pole võimalik milgi moel sidet ühinguga alles hoida.

Nähtavasti tahab ministeerium end põhikirjadega noorsoo isetegevust piirata ainult kitsaste erialadel töötavate ühingutega, et võimatuks teha üldkultuuriliste probleemide hõrumist ja aktiivist kultuuritööd, ning ühtlasi neid ühinguid õpetajate ja koolivalitsuste tugeva valvelalla asetada.

E. K. Keskkliidu Sekretariaat ühes Asem. kogu poolt selleks valit toimkonnaga saatis sel puhul Haridusministeeriumile järgmise kirja:

„Haridusministeeriumile,
Tallinn

„Eesti õppurorganisatsioonide tegevus on viimasel ajal asetatud väga raskesse seisukorda. Vähe sellest, et ajakirjandus oma suuremalt jaolt põhjendamata ja tihti koguni ebakohase süüdistusega noortele ülekohtu tegi, asetades kogu noorsoo mingi alaväärtulise kihi seisukorda, vaid isegi haridusministeerium selle puhul noorsoo organisatsioonide tegevust kitsendama rutates aina suurendas ja süvendas seda efekti, mida tahtis saavutada ajakirjandus. Olgugi, et ministeeriumi poolt ettevõetud juurdlus näitand olla, (ministeeriumi kõrgemate ametnikkude sõnade järele), et ajakirjandus omis süüdistusis liialdanud jätkab ministeerium noorsoo organisatsioonide tegevuse kitsendamist. Kõige kaugemale jõuab see uute koolidevaheliste ühingute põhikirjade näol, mille järele lubatavad ainult erisüüdistega ühingud, kuna sennised koolinoorsoo liidud likvideeruma peavad. Sarnaste kitsaste piiride tõmmamine ei tundu meile, noortele, kuidagi põhjendatuna. Alles paari aasta eest tegutsesid suurem osa õppurühinguid sellel alusel, kuid reaalse elu sundis neid ühinema ühisteks liitudeks ja nende viimaste paariaastane kestvus on olnud kõige elavamaks ja viljakamaks ajajärguks meie ühingute tegevuses, üksikud kahetsemisväärt kõrvalekaldumised (neid on alati olnud!) muidugi maha arvatud. Meile tundub üsna kibedana, et isegi oma vabatahtlikes organisatsioonides noorsugu surutakse õpikooli ainete jaotuse kitsastesse raamidesse, selle asemel, et tal võimaldada tervikiseloому ja harmoonilise isiku kultiveerimist. Noorsoo otsivat, arvustavat ja tormist vaimu ei saa mitte rahuldada ainult üksikute erialade harrastamisega (nagu sport, muusika, kirjandusteadus jne.), vaid see vajab kõigi nende tegevusharude harmoonilist kooskõla, Nooroolikumine ei saa kunagi piirduda ainult kooliõpingute täiendamisega, nagu näib see mõeldud olevat uutes põhikirjades, vaid ta esineb harilikult ikka ühiskondlisenä liikumisenä, olgu humanistlisel, olgu rahvus-patriootilisel tagapõhjal. Ei võimalda seda mitte käsikäes kooliga töötavad organisatsioonid, siis otsitakse paratamatult teisi teid, kui soovimatult see ka ei oleks.

Teisena suuremana vastuvõtmatusena esineb ministeeriumi poolt väljatöötatud põhikirjas see

asjaolu, et endistel liigetel päale keskkooli lõpetamist milgil kujul võimaldatud pole oma organisatsiooniga ühendusse jääda. Tegelik elu on jälle näitand, et see tuntavalt häid tagajärgi annaks ning terve rida eksisamme just nende vilunumate, noorsoo hingeeluga ühtekasvand isikute mõjul ära hoitaks.

Ülaltoodut arvesse võttes oli E. K. Keskkliidu Asemikke kogu VI koosolek Tallinnas 24 skp. sunnitud peale ministeeriumi poolt väljatöötatud koolidevaheliste õpilasuühingute põhikirja igakülgse läbimarutamise järgmist resolutsiooni vastu võtma:

Asemikke kogu tunnistas ministeeriumi poolt väljatöötatud põhikirja ses suhtes, et see lubab ainult eriliste sihtidega ühinguid, sundises likvideeruma senniseid koolinoorsoo liite, koolinoorsoole vastuvõtmatuks ning vaba isetegevust ja töötahet halvavaks, ning konstateerib, et sennistel koolinoorsoo organisatsioonide juhtidel võimatu on oma energiat uute, ministeeriumi põhikirja järele tekkivate ühingute tööle pühendada.

Kuigi As. kogu isegi kõige pahema juhuse ette näeb, loodame, et meil seda mitte tarvitada ei tule, uskuda julgedes, et haridusministeerium noorsoo ideelistest püüetest õieti aru saab ning neid õiglaselt hinnata oskab ega üksikute väärnähtuste pärast (mis noorsoo kaaluva enamuse poolt harilikult ikka hukka mõistetud) kogu noorsooliikumist raskesse seisukorda ei pane.

Eesti Koolinoorsoo Keskkliidu Sekretariaadi

Juhataja (allkiri)

Sekretär (allkiri).“

Missuguse seisukoha ministeerium selle kirja suhtes võtab, pole veel teada, igatahes on aga nimetat põhikirjad senni alles ellu viimata.

Pikema seletuskirja

õpitöö senniste puuduste ja nende kõrvaldamise kohta on Haridusministeerium kõigile koolivalitsustele ja koolidelle saatnud. Kuna see ka õpilastele mitmeti huvitav, juhime nende tähelepanu selle päale. Et ta pea kõigis ajalehtedes ilmus, oleks asjata seda siinkohal pikemalt tsiteerida.

Kroonika.

E. K. Keskl. Asemikke Kogu VI istang

oli Tallinnas 24 sept. Koos esitajad pea kõigilt koolin. liitudelt, kokku üle 20. Koosolekul viibib ka Haridusmin. kooli osak. juhataja hra G. Ollik ja õpetaja V. Peet, viimane koosoleku eest vastutajana.

Juhataja valitakse A. Juhanson ja N Käbin. Sekretariaat saab valju arvustuse osaliseks. Paarihäälelise enamusega võetakse siiski aruande järele liht ülemineku vormel vastu. Aruanded kohtadelt näitavad, et tegevus pea igal pool juba

käimas ja Viljandi kongressi järelkajast tingit seisak mööda.

Haridusministeeriumi uus põhikirja kutsuvad läbirääkimised esile. Asi antakse esialgu komisjoni, et viimane aga ühiselle seisukohale ei jõua, võetakse ta uuesti täisk koosolekul harutusele. Lõpuks võetakse järgmine resolutsioon vastu:

„Asemikke Kogu tunnistas ministeeriumi poolt väljatöötatud põhikirja, ses suhtes, et see lubab ainult eriliste sihtidega ühinguid, sundides likvideeruma senniseid koolinoorsoo liite, koolinoorsoole vastuvõtmatuks ning vaba isetegevust ja töötahet halvavaks, ning konstateerib, et sennistel koolinoorsoo liitude juhtidel võimatu on oma energiat uute, minist. põhikirja järele tekkivate ühingute tööle pühendada.“

Sellekohase ligema seletuskirja väljatöötamine ning avaldamine usaldetakse 3 liikmelise komisjoni kätte, kuhu valitakse A. Juhanson, E. Kadak ja E. Ruubel.

Edasi harutatakse ajakirjanduse süüdistusi koolinoorsoo organisatsioonide vastu Viljandi kongressi puhul ning võetakse järgmised otsused vastu.

„E. K. K. A. K. VI-ks koosolekuks, esimest korda päale IV-nda Kongressi, kokku tulles, konstateerib:

I. Kõiki Viljandi Kongr. puhul ajakirjanduses ilmund süüdistusi noorsooliikumise vastu kokku võttes, on päevaselge, et siin tegemist on mitte üksikute väärnähtuste (mis juba kongr. ise hukka mõistis) tõetruu kirjeldusega, vaid sihiliku ja tagamõttega sõjakäiguga noorsooliikumise ja selle toetajate vastu nende poolt, kellele ei meeldi noorsoo otsiv, arvustav ja elev vaim, ning kes sellest aru ei suuda saada.

Isegi see, et E. K. K. ettetulnud väärnähtuste ulatust selgitama asus, leidis mitme lehe poolt otse avalikku mõnitamist sarnases toonis, mis tunnistust annab kõigest muust, kui kultuurilikkusest. Keskkliidu õienduse jättis suurem osa ajalehti avaldamata, nende hulgas ka pää süüdistajad.

Meie protesteerime sarnaste ebasoliidsete võtete vastu, kus ajakirjandus, puges kõlbluse ja rahva tuleviku kilbi taha, jämedalt mõnitab noorsoo ideelisi püüdeid, millel rahva tuleviku suhtes märksa suurem tähtsus, kui mõnelgi sama ajakirjanduse poolt ülistet nähtusel.

Suurema osa seltskonna tumm vaikimine ehk koguni sarnaste võtete hääkskiitmine iseloomustagu viimase vaimlist palet ning arusaamist noorsoo kasvatamise abinõudest.

II. E. K. K. As. kogu palub haridusministeeriumi Viljandi sündmuste uurimise materjaal avalikustada ehk vähemalt E. K. K. esitajale kättesaadavaks teha. Ühtlasi avaldab As. k. imestust selle puhul, et kongressi ajal Viljandis viibind õpilaste ülekuulamisel ka sarnaseid asju nõut, millel väärnähtustega midagi ühist pole,

nagu, kelle algatusel ja toetusel viidi kongressil skoutismi hukkamõistev resolutsioon läbi jõe.

Asemikke kogu palub ministereeriumilt teateid, kas sündis see ministereeriumi korraldusel ja teadmisel, ehk kui ei, siis kas kiidab ministereerium sarnase teguviisi hääks.“

Viljandi kongressil vastuvõet resolutsioonid võetakse uuesti kõne alla, kuna paar liitu kuulu järele neid tunnistamast keelduvat. Läbirääkimistel selgub aga, et see „mittetunnistamine“ ainult juhusliku elemendi poolt paari liidu koosolekul läbiviid ning Asem. kogu kinnitab nimetatud resolutsioonid kõik, pääle selle, mis puutub skoutismi. Viimase toon tunnistetakse ebakorrektsiks ning lükatakse ta jõusseastumine järgmise kongressini edasi.

V kongress otsustetakse ära pidada 1923 a lihavõttevaheajal Tartus. II üleriikline maleturniir määratakse eelolevaks jõuluvaheajaks Tallinna, kuna II noorte püha küsimus esialgu lahtiseks jääb.

Pääle muu võetakse paar uut ühingut keskliidu liikmeks vastu ning lõpetatakse koosolek kl. 1,10 õhtul ühise lauluga.

Tegevushooaeg

koolinoorsoo liitudes on juba algand. Esimesena peeti harjund kombe järele pääkoosolekud ära, kus juhatused uuendeti, töökava eelolevaks õpiaastaks ühes eelarvega kindlaks määrati jne. Mitmel pool on uued juhatused juba tegevuses, samuti ka osakonnad. Ainult leiguse üle kaevatakse rohkem, kui harilikult. Emb kumb, kas on need hädaldajad liig nõudlikud, ega rehkenda üleni õpilasühingute võimistega ehk on tõesti õpilaskond oma asja vastu külmaks jäänd. Võimatu pole igatahes ka viimane, eriti, kui silmas pidada kõiki neid materdamisi ajakirjanduses ja kitsendusi ülemalt poolt, mille osaliseks koolinoorsoo organisatsioonid viimasel ajal saand. Ka lahkuvad järjest vanemad tegelased keskkoolist ning järeltulijad ei jaks enam tegevust küllalt huvitavana hoida.

Olgu kuidas on, kuid sarnased väikluse järele lõhnavad hädaldused, nagu neid viimasel ajal Võru lehtedes ja „Lõuna Eestis“ lugeda olnud, annavad tunnistuse kõigest muust, kui taktilikkusest. Rekordi ses suhtes võtavad „Võru Teataja“ № 113 (10. X. s. a) ja „Lõuna Eesti“ № 70 (27. IX s. a.). Kas ei teeks need hädaldajad ometi kümme kord mõistlikumalt, kui ise käed asjale külge paneksid!

Üsnä täbaras seisukorras on aga Tallinn, kus linna koolivalitsus juba ette enne ministereeriumi sellekohast eeskirja, koolinoorsoo liidu likvideerumad sundis. Viimase asemelle asuteti kirjandus-

teadusline ühing, kes aga veel elumärke pole avaldand, nähtavasti minist. otsust põhikirjade kohta äraootaval seisukohal asudes. Teised osak., nagu muusika, spordi ja karskuse on vahepääll juba iseseisvaina tegevust algand, muusika osak. Tallinna keskkoolidevahelise muusika ringi, spordi osak. Tall. koolin. spordiühingute liidu ja karskus osak. Tall. koolin. karskusühing. koonduuse nime all. Meid paneb imestama see kärsitus, närvilikkus, millega tallinnlased omi asju ajavad ja mis neid enam, kui üks kord teiste linnade suhtes piinlikku seisukorda asetand.

Suurema kõnekoosoleku

noorsooliikumise praeguse olukorra ja tuleviku väljavaadete selgitamiseks korraldas E. K. Keskkooli 24 sept s. a. Tallinnas. Kõnelesid noorsoo organisi. silmapaistvamad tegelased, nagu N. Käbin, A. Juhanson, E. Kadak, E. Niinemägi, J. Reimann j. t. kes sel puhul Tallinnas Asem. Kogu koosolekul viibisid. Kuulajaid oli 50—60 — Tallinna kohta igatahes naeruväärt vähe. Igas teises linnas oleks sarnane koosolek sadandeid kokku tõmmand.

Kuressaarest.

Ühisingümn. töötab 1919 a. saadik. Käesoleva aasta jaanuaris tööteti liidule õpetajate nõuk. poolt uusi põhikiri välja, mille kohta aga õpet. nõuk. kunni kevadeni seisukohta ei võtnud. Töötasid spordi, taide, näite, karskuse, kirjanduse, loodusteaduse ja muusika ringid, viimase alla kuulus laulukoor ning keel- ja puhkpillide orkester. Pidud on lubat mitte Liidu, vaid ainult vaesematele õpil. Abiandm. Seltsi ehk gümnasiumi nimel. Kevadise „Noorte Püha“ nimi sunniti muutma „spordipeoks“. Miks sarnased kitsendused tarvilikud, pole liidul teada.

I Noorsoo Karskuskongress

astub Eesti Karskusliidu Keskoimkonna kutsel 10 nov. s. a. Tartus kokku. Juba ammu oli sarnane kavatsus olemas, kuid ikka sundis üks ehk teine takistus seda edasi lükkama. Loodetavasti läheb see nüüd korda. Haridusmin. on korralduse teinud, et kõik kongressile sõitvad saadikud 11 nov. õpitööst vabastetakse. Kongressi päevakorras on esiti üldsisuga referaadid ning selle järele noorsoo karskusliidu ja lootusliidu asutamisega ühenduses olevad küsimused, kumbki osa eraldi. Kongressist osa võtta võivad hääleõigusega kõigi karskus- ja karskuse alusel seisvate noorsoo rühmituste edustajad iga 20 liikme pääll. Soovitav, et ka kõik koolinoorsoo ühingud omad esitajad saadaksid, sest vähe, kes neist karskuse alusel ei seisa. Ligemaid teateid annab E. Karskusliit. Tartu, Jakobi t. 8.

Tegev toimetaja: Al. Juhanson. **Vastutav toimetaja:** cand. phil. Villem Ernits
Toimetuse kollegium: A. Anni, B. Ingel, Jul. Johannson, E. Kadak, E. Laid, K. Zirkel.
Väljaandja: E. Koolinoorsoo Keskkliit.
Toimetuse adress: Tartu. Postkast 79. Toimetaja kõnet iga p. kl. 12—2 Jakobi t. 8.

Kirjavastused.

Kõigile kaastõõlstele. Silmas pidades ruumi vähesust ja põhimõtete teatavat muutust, annab toimetus ilukirjanduslistele töödele ainult sel korral ruumi, kui nad küllalt väärtuslikud ning eriti midagi noortele ütlevad. Katsete ajakirjast on „Uudismaa“ muutnud ajakirjaks noorte. Ka kroonika osas on toimetus sunnit ruumi kokku hoidma, avaldades saadet ülevaadetest ainult kõige olulisemad osad.

J. V-1 ja T. K-o, K-s. Lühendasime ja ühendasime.

J. R-n. „Kirgedar“ ei ilmu.

Rõõmu Juhan, Tallinn. Teie luuletusist ei ilmu ükski. Nõrgad.

H. P-t. Tallinn. Olgu selle „kõva sõnaga“ kuidas on, aga see saadetus läks küll terveni paberkorvi.

H. N-k, Tallinn. „Haige õnn“ on ilma loogilise sidemeta, katkeline. Oma jagu andi aga siiski tundub, mis põhjust võiks anda edasiharjutamiseks. Avaldamist ei maksa esialgu ehk veel tahtagi.

Karida. Alles kaalumisel. Arvatavasti ilmub.

H. Mg. „Lootjad“ alles kaalumisel.

L. S., Tallinn. Teie joonistusi ei saa tarvitada. Esiteks läheks nende klisheestamine kuluks, teiseks puudub nende avaldamisel ka „Uud.“ seisukohalt mõte.

Toimetus.

„Uudismaa'l“ on vaja levitajaid igas kesk- ja kõrgalgkoolis. Kus neid veel pole, andku soovijad end üles!

„Uudismaa“ levitamine on iga nooruslikult mõtleja ülesanne!

Toetage korjandust „Uudismaa“ hääks!

Toetagem noori!

Meie riigi kultuuriline ülesehitamine asetab kogu rahvale, eriti ta intelligentsemale osale, haruldaset suured nõudmised. Ei pääse neist mööda isegi koolinoorsugu. Kuigi viimane otsekohe aktiivselt kõiki kultuuraelu nähtusi veel kaasa elama ei küüni, siis peab ta seda tegema vähemalt passiivselt, s. o. oma eelkäijate tööd tähepanelikult jälgides, neist õppides ja neid tarbekorral arvustades ning end igakülgset ette valmistades eelseisvaks aktiivseks tegevuseks. Meil, „vanadel“, on põhjust rõõmustada selle püsiva huvi ja endi ülesannetest tõise arusaamise üle, mis noorsoos pea üldiselt valitsemas. Üksikud kõrvalekaldumised ju muidugi on, kuid neiski oleme osalt meie ise süüdi, eriti endi passiivsusega.

Allakirjutajad juhivad erilist tähepanu ühe meie noorsoo enese ettevõtte, Eesti vanema koolinoorsoo ajakirja „Uudismaa“ pääle, mis ilmub 1919. aasta algusest saadik, seega juba neljandat aastat. Noored on asja senni iseseisvalt ajanud ilma suurema ainelise ja isegi vaimlise toetuseta väljastpoolt. Kuid pole raske aimata, millist ainelist ja vaimlist pingutust nõuab õpilastelt peaaegu ainuüksi omal jõul suuruse ja sisu poolest üsna korralikku ajakirja (aastas 8 nummert à 32 lhk.) nii kaua püsti hoida, ajal, mil kaastöö ja raha puudusel välja surnud hulk meie vanemagi põlve perioodilisi väljaandeid.

Mis „Uudismaa“ juures tähtis, on just see, et ta kõiki noortsugu huvitavaid küsimusi erapooletult käsitada tahab, olgu autoriteks vanad ehk noored. Kindlas teadmises olles, et parteipoliitika ja kildkondlikkus ei kuulu noorile, on toimetus sellest järjekindlalt eemale hoidund, andes ruumi niisugusiski teravais küsimusis, nagu skoutlus, rahvusküsimus, kooliküsimus, kirjanduslikud voolud jne. ühesuguse erapooletusega poolt kui vastu, ise alati protesteerides, kui noorsoo erapooletul arenemist ühelt ehk teiselt poolt takistama tulnud, ja tarbekorral eritüklites ja ääremärkustes vastu vaieldes, kui on avaldatud vateid, mille selgust vaja.

Ka vanema põlve vastu on „Uudismaa“ häätahtlik olnud, ning nendega kontaktis püüdnud töötada. On avaldatud kirjutusi näit. prof. Tallgrenilt, Fr. Tuglaselt, V. Ernitselt, prof. pr. H. Kettuselt, Sophia Vardilt, L. Sapotskilt j. t.

Kuid nüüd tõendavad noored, et ajakirja aineeline kitsikus ähvardab. Trükkulud on kallid, noorsoo ajakirja hind ei tohi aga mitte liiga kõrge olla, et ta neile, kellele määratud, kättesaamatuks ei muutuks. Oleks tõsiselt kahju, kui meie koolinoorsoo vanem ja sisukam ajakiri raha puudusel oma ilmumise lõpetama peaks.

Siin on meie, vanemate, kohus appi minna. Allakirjutajad teavad küll väga hästi, et terve rida on häid ettevõtteid, mis toetust vajavad, kuid teadmises, et tahteküllase ja teguvõimsa noorsoo kasvatamine on meie tähtsam ülesanne, loodavad nad siiski, et praegu ringikärvatele korjanduslehtedele ükski, kellele nad kätte satuvad, oma nime kirjutama ei jäta, võimaldes omaltki poolt jõudu mööda meie noorsoo vaimlist arenemist selle ajakirja „Uudismaa“ kaudu.

Ühtlasi ei saa siinkohal soovitamata jätta, et igauks, keda noorsooliikumine huvitab, omale „Uudismaa“ telliks¹⁾ ja teda kaastööga toetaks.

J. Tõnisson.
Gustav Suits.
Fr. Tuglas.
G. Ollik.

A. Reeben.
Villem Ernits.
M. Univer.
E. Martinson.

1) Toimetus teatab, et eelolev (V) aastakäik septembrist — maini (8 nummert) 200 mk. maksab. Eelmised aastakäigud on veel terveneni saadaval, hinnaga: I — 75 mk., II — 50 mk., III — 140 mk., IV — 700 mk. Adress: Tartu, postkast 79. Samal adressil võivad kõik „Uud.“ saatusest hviitetud saada ka kirjenduslehti.